

**РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ГРОШОВОГО ОБІГУ:
ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Віктор Олександрович ВІНИЦЬКИЙ,

*аспірант відділу аспірантури
(ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Стабільність грошового обігу є важливим чинником забезпечення економічного розвитку держави. В умовах глобалізації та економічних потрясінь Національний банк України (НБУ) виконує ключову роль у регулюванні грошово-кредитної політики та забезпеченні фінансової стабільності. Особливу увагу вимагає фінансово-правовий аспект діяльності НБУ, який визначає правові засади регулювання грошового обігу, взаємодії з банківською системою та забезпечення ефективного контролю за фінансовими процесами.

Національний банк України є центральною фінансовою установою, яка забезпечує стабільність грошового обігу та виконує низку ключових функцій, спрямованих на підтримання економічної стабільності держави. Одним із важливих напрямів його діяльності є формування та реалізація грошово-кредитної політики, що сприяє ефективному функціонуванню економіки[1]. Ця політика включає розробку стратегій, які забезпечують контроль за рівнем інфляції, стабільність курсу національної валюти та раціональну пропозицію грошей в економіці. Для досягнення цих цілей НБУ застосовує широкий спектр правових та економічних інструментів, зокрема, регулювання облікової ставки, встановлення нормативів резервування для банків і проведення операцій на відкритому ринку. Особливе значення має контроль за емісією національної валюти, що є прерогативою Національного банку. Це повноваження спрямоване на забезпечення стабільності грошового обігу через суворе дотримання встановлених законодавством процедур емісії. Надмірна пропозиція грошей може стати причиною інфляційних процесів, що негативно впливають на економіку, тому НБУ здійснює емісію з урахуванням макроекономічних показників і потреб фінансової системи.

Діяльність НБУ також охоплює нагляд за банківською системою, який є необхідним для забезпечення її стабільності та стійкості. Центральний банк виконує функції ліцензування банків, встановлення нормативів їх ліквідності, капіталізації та платоспроможності. Ці заходи сприяють забезпеченню надійності банківської системи та її спроможності виконувати свої функції навіть за умов зовнішніх економічних потрясінь[2]. Дотримання банками встановлених вимог є

важливим елементом забезпечення стабільності грошового обігу, оскільки це дозволяє уникати системних ризиків і втрати довіри до фінансових установ. Важливою функцією НБУ є регулювання валютного ринку, що включає контроль за операціями з іноземною валютою, підтримання необхідного рівня золотовалютних резервів та регулювання обмінного курсу[3]. У сучасних умовах глобалізації, коли економіка України інтегрована у світові фінансові ринки, ці завдання є надзвичайно актуальними. Політика регулювання валютного ринку забезпечує стабільність курсу гривні, що позитивно впливає на імпорт, експорт та іноземні інвестиції.

На нашу думку, національний банк України виконує комплекс функцій, які спрямовані на забезпечення стабільності грошового обігу. Всі ці заходи дозволяють підтримувати рівновагу між попитом і пропозицією грошей, регулювати банківську діяльність і запобігати фінансовим кризам, забезпечуючи фінансову стабільність держави.

Фінансово-правовий механізм забезпечення стабільності грошового обігу є невід'ємною складовою діяльності Національного банку України. Цей механізм базується на комплексі законодавчих норм і регуляторних інструментів, що визначають функціонування НБУ, його повноваження та відповідальність. Головною законодавчою основою є Закон України "Про Національний банк України", який регулює статус цієї установи, надає їй незалежність у прийнятті рішень щодо грошово-кредитної політики та закріплює її основні завдання. Незалежність НБУ є важливим елементом, що дозволяє уникнути політичного впливу на прийняття рішень, які мають вирішальне значення для економічної стабільності[4]. Крім того, Бюджетний кодекс України відіграє ключову роль у регулюванні взаємодії між НБУ та органами виконавчої влади. Він визначає принципи співпраці центрального банку з державним бюджетом, включаючи механізми перерахування частини прибутку НБУ до бюджету. Це сприяє збалансованості фінансової системи та забезпечує додатковий контроль за використанням грошових ресурсів держави. Ще одним важливим аспектом є дотримання вимог фінансового моніторингу. НБУ виконує функції регулятора у сфері боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та іншими фінансовими злочинами. Завдяки суворим вимогам до банківських операцій та перевіркам діяльності фінансових установ забезпечується прозорість грошового обігу та мінімізуються ризики нелегальних операцій, що можуть негативно впливати на економіку[5]. Вплив НБУ на стабільність грошового обігу реалізується через низку ефективних механізмів. Серед них важливе місце займає регулювання облікової ставки, яка є основним інструментом грошово-кредитної політики. Зниження або підвищення облікової ставки дозволяє регулювати кредитну активність у країні, впливаючи на доступність грошей для бізнесу та населення. Іншим дієвим інструментом є операції на відкритому ринку. Через купівлю чи продаж цінних паперів НБУ управляє рівнем грошової маси в обігу, що сприяє підтриманню

макроекономічної рівноваги[6]. Ще одним важливим механізмом є встановлення норм обов'язкових резервів для банків, які обмежують їхню надмірну ліквідність. Це запобігає неконтрольованому зростанню кредитування, що може призвести до інфляційних процесів[7].

На наше переконання, Національний банк України також виконує функції контролю за дотриманням законодавчих норм фінансовими установами. Встановлені законодавством санкції за порушення вимог НБУ є інструментом забезпечення належного функціонування грошово-кредитної системи. Це дозволяє ефективно регулювати фінансовий сектор та забезпечувати стабільність грошового обігу в Україні. Загалом фінансово-правовий механізм, який застосовує НБУ, спрямований на збереження економічної стабільності, запобігання кризовим явищам та захист національної валюти.

Отже, Національний банк України відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності грошового обігу, використовуючи широкий спектр фінансово-правових інструментів. Забезпечення стабільності національної валюти, контроль за банківською системою та регулювання валютного ринку є основними напрямками діяльності НБУ, що сприяють економічній стабільності держави. Подальший розвиток нормативно-правової бази та удосконалення механізмів грошово-кредитної політики є запорукою ефективності роботи НБУ в сучасних економічних умовах.

Список використаних джерел

- 1.Вавринчук І.І. Роль Національного банку України у забезпеченні фінансової стабільності держави. Фінансове право: сучасні виклики та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ. НАВС. 2020. С. 54-58.
- 2.Кравченко О.М. Особливості правового регулювання діяльності Національного банку України у сфері монетарної політики. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 89-95. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023.1.10>.
- 3.Іванов П.В. Законодавчі аспекти забезпечення стабільності грошового обігу в Україні. Економіка та право: виклики сучасності : зб. тез наук. конф. Харків. ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2021. С. 32-35.
- 4.Лисенко Т.О. Фінансовий моніторинг як інструмент Національного банку України у боротьбі з відмиванням коштів. Фінансові механізми стабільного розвитку економіки : матеріали наук.-практ. конф. Одеса. ОНУ імені І.І. Мечникова. 2022. С. 78-82.
- 5.Мельник В.І. Емісійна діяльність Національного банку України: правові та економічні аспекти. Вісник Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2020. № 3. С. 45-50.
- 6.Ткаченко Н.В. Правові аспекти взаємодії Національного банку України з державними органами у сфері фінансового моніторингу. Наукові записки Київського національного економічного університету. 2022. № 6. С. 120-124.
- 7.Черненко С.О. Роль Національного банку України у формуванні правових засад стабільності грошового обігу. Економічна теорія та право. 2023. № 2. С. 88-92. DOI: <https://doi.org/10.35212/2023.2.88>.